

ҚОРАКЎЛ ЗОТЛИ ҚЎЧҚОРЧАЛАРИНИНГ ГЎШТ-ЁҒ МАҲСУЛДОРЛИГИ

Базарова Д.С

*Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва
биотехнологиялар университети магистранти,*

Кличев З.С

*қ.х.ф.ф.д (PhD)Қоракўлчилик ва чўл экологияси илмий тадқиқот
институту.*

Аннотация: *Мақолада қоракўл қўчқорчаларни бўрдоқилаб боқишдан кейинги 8 ойлик даврида гўшт-ёғ маҳсулдорлигини ўрганиш натижалари келтирилган.*

Калит сўзлар: *қоракўл зотли қўчқорчалар, сўйим олди тирик вазни, нимта вазни, ички ёғ, думба ёғи, сўйим вазни, сўйим чиқими.*

Кириш. Қўйларни гўшт етиштириш мақсадида урчитишнинг жаҳон тажрибаларининг кўрсатишича, соҳа рентабеллиги ва рақобатбардошлигини ошириш учун қўйларнинг гўшт – ёғ маҳсулдорлик имкониятларидан тўлақонли фойдаланиш зарур. Соҳада гўшт йўналишига ихтисослашганликни таъминлаш мақсадида, турли маҳсулдорлик йўналишлардаги қўйларда бир хил бўлмаган, юқори даражада гўштдорлик хусусиятларини намоён этувчи қўй зотларидан фойдаланиш зарур. [1; 186 б] аниқлашича, Ўрта Осиёда урчитилувчи думбали ва қоракўл зотли қўйлари гўшт - ёғ маҳсулдорлиги билан ажралиб туради. Энг юқори гўшт – ёғ маҳсулдорлик кўрсаткичлари думбали қўй зотларига хос ҳисобланади. Думбали қўй зотларининг қўзилари тез етилувчанлик, самарадорлик ва озуканинг маҳсулотга айланишининг камхаржлиги (озуканинг юқори даражада ҳазмланиши), турли ёш давларида фойдаланиш мумкинлигини гўштдорликни шаклланишининг юқори даражаси ва бошқа хусусиятлари билан ажралиб туради. Қоракўл зотли қўчқорчалардан ҳам ҳаётининг дастлабки йилларида гўшт – ёғ маҳсулдорлигидан унумли фойдаланиш соҳа ривожини учун самарали тармоқлардан бири ҳисобланади.

[2; 84 б] ҳайвонларнинг ўсиш ва ривожланишини бошқаришнинг илмий асосларини, гўштдорликнинг шаклланиш қонуниятларини ишлаб чиқиш ва улар асосида қўзи гўшти етиштиришнинг самарали технологияларини яратиш муҳим илмий ва амалий аҳамиятга эга.

Кўплаб тадқиқотларда аниқланишича, қўйларнинг туғилганидан 18 ойликкача бўлган ўсиш ва ривожланишни тўрт даврга ажратиш мумкин: биринчи давр – туғилганидан онасидан ажратилгунча (4,5 ой) энг юқори ўсиш ва ривожланиши билан характерланади; иккинчи давр (5-6 ой) – ўсишнинг секинлашуви; учинчи давр (7-13 ой) – ўсишнинг тўхташи ёки пасайиши ва

яқунловчи давр (14-18 ой)- ўсишнинг тикланиши, гўштдорликнинг шаклланиши ва думбада тўпланиши билан тавсифланади.

Қўзилар ҳаётининг илк даврида тўқима ва айрим органларининг тирик вазн ўсиш бирлигига тўйимли моддаларни минимал сарфлаш ҳисобига юқори ўсиш ва ривожланиш энергияси кузатилади.

[3; 304 б] ўз тадқиқотларида аниқлашларича, янги туғилган қўзилар 13 кундан кейин ўз вазнини икки баробарга, кейинги 17 кунда 4 баробарга ва ундан кейинги 28 кунда 7 мартагача оширади.

[4; 10 б] таъкидлашича, ўрта ҳисобда онасидан ажратиш даврида (4,5 ойликда) қўчқорчаларнинг ўртача тирик вазни ҳисори зотида 40-45 кг, тожик зотида 38-42 кг, эдилбой зотида 38-40 кг, жайдари зотида 32-34 кг, қоракўл зотида 25-30 кг ни ташкил этади. Бу ёшда қўиларнинг зоти, сўйим олди тирик вазни ва семизлик даражасига боғлиқ ҳолда уларнинг сўйим чиқими 48-58 фоизни ташкил этади.

Тадқиқот манзили ва услублари: Самарқанд вилояти Нуробод туманидаги “Жарқудуқ яйловлари” фермер хўжалиги шароитида қоракўл зотли қўчқорчаларининг гўшт-ёғ маҳсулдорлигини ўрганиш ишлари олиб борилди.

Тадқиқотдан олинган натижалар. Олиб борилган тадқиқотларнинг кўрсатишича яйлов шароитида сақланган тажриба ва назорат қоракўл қўчқорчаларини 60 кун бўрдоқилангандан кейинги (8 ойлик) даврида сўйим олди вазни бир-биридан фарқ қилади. Шунга кўра, тажриба гуруҳидаги қўчқорчаларнинг назорат гуруҳидаги қўчқорчаларига нисбатан 12,0 кг ёки 34,5 фоизга устунлиги аниқланган. Худди шундай тафовут нимта вазни бўйича ҳам кузатилди. Тажриба қўчқорчаларнинг нимта вазни назорат қўзиларникидан 6,0 кг ёки 48 фоиз оғирроқ бўлиши қайд этилди. Худди шундай ички ёғлар 0,5 кг га ёки 83 фоизга, думба ёғи эса 0,8 ёки 50 фоизга фарқланишлар кузатилди. Тажриба қўчқорчаларининг думба ёғи вазни 1,6 кг ни ташкил этди.

Тажриба гуруҳидаги қўчқорчаларини бўрдоқилаш жараёнида қўшимча озиклантириш тирик вазнининг ортиши билан бирга, сўйим сифатларининг яхшиланишига ҳам олиб келди (1-жадвал).

1- жадвал

Қўчқорчаларнинг гўшт-ёғ маҳсулдорлиги, (n=3 бош)

Кўрсаткичлар	Ўлчов бирлиги.	Тажриба гуруҳи	Назорат гуруҳи
Сўйим олди тирик вазни	кг	46,7	34,7
Нимта вазни	кг	18,5	12,5
Тирик вазнига нисбатан	%	39,6	36,0

Ички ёғ	кг	1,1	0,6
Тирик вазнига нисбатан	%	2,3	1,7
Думба ёғи	кг	1,6	0,8
Тирик вазнига нисбатан	%	3,4	2,3
Сўйим вазни	кг	21,2	13,9
Сўйим чиқими	%	45,3	40,0

Тажриба ва назорат гуруҳидаги қўчқорчаларнинг сўйим вазни ўз ўрнида 21,2 ва 13,9 кг ни ташкил этди. Нимтанинг ёғ билан сўйим чиқими бўйича энг юқори кўрсаткич тажриба қўчқорчаларда (45,3 фоиз) кузатилиб, назорат қўчқорчаларидан 5,3 фоизга устунлик қилди.

Тажриба гуруҳидаги қўчқорчалар гўшти ва ёғининг сўйим вазни 21,2 кг бўлиб, назорат гуруҳидаги қўчқорчаларга қараганда 7,3 килограммга юқорилиги қайд этилди. Юқори сўйим чиқими тажриба гуруҳидаги қўчқорчаларида кузатилиб, 45,3 фоизни ташкил этгани ҳолда, назорат қўчқорчаларидан 5,3 фоизга устунлик қилгани аниқланди. Юқори сўйим олди тирик вазн кўрсаткичлари тажриба гуруҳидаги қўчқорчаларида кузатилган бўлиб, 46,7 кг ни ташкил этиб, назорат қўчқорчаларни 12,0 кг га ортда қолдиргани аниқланди.

Хулоса. Шундай қилиб, қўчқорчаларнинг гўшт-ёғ маҳсулдорлигини ўрганиш бўйича олиб борилган тадқиқот натижаларига кўра, қўзилар 60 кун бўрдоқилаб боқилгандан кейинги 8 ойлик даврларда турли сўйим олди тайёргарлик технологиялари қўлланилганда энг яхши гўшт-ёғ маҳсулдорлиги тажриба гуруҳидаги қўчқорчаларда кузатилди.

Бу эса қўчқорчаларни 8 ойлик ёшига қадар 60 кунлик бўрдоқилаш хўжалик юритувчи субъектлар учун гўшт етиштиришда самарали усуллардан бири эканлигини кўрсатади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Амиров А.К. Мясо - сальная продуктивность овец Узбекистана. Ташкент, Мехнат. 1985. 186 стр.
2. Абдузоирова Д.Ю. Тоғолди ҳудудларида ҳар хил генотипли қўйларнинг гўшт маҳсулдорлиги. Самарқанд -2022. 84 бет
3. Ерохин А.И. и др. Интенсификация производства и повышение качества мяса овец. М. 2015. 304 стр.
4. Салаев Б.К. Биологические особенности и технологические приемы повышения продуктивности курдючных овец Калмыкии. Автореф. Дисс. Докт.биол.наук. Москва, 2018. 10 стр.